

Slovenské národné povstanie

Ked' v Mníchove v roku 1938 západní kapitalisti z Anglie, Mníchov Ameriky a Francúzska uzradili našu vlasť Československú republiku a dali do rúk fašistickým Nemcom, podmery na Slovensku boli veľmi nešťastné. Fašisti rozbili našu republiku. Zo Slovenska utvorili samostatný štát s fašistickou vládou. V Čechách a na Morave vyhlásili protektorát Čechy a Morava. Ochránali Slovensko i české krajiny. Kto nesúhlasil s ich počínaním, toho uväznili, alebo popraveni. Mnoho dobrých vlastencov zahynulo vo fašistických koncentračných táboroch.

Fašisti sa neuspokojili s obsadením našej krajiny. Roku 1939 prepadli Poľsko, Francúzsko a iné západné krajiny. O dva roky neskôršie napadli i Sovietsky zväz. Sovietsky ľud pod vedením svojej Komunistickej strany, hrdinsky bojoval proti fašistom.

Naša Komunistická strana tiež organizovala boj proti fašistom na Slovensku, na pomoci Sovietskeho zväzu. Uváňali sa na Slovensku v našich horách partizánske oddiely. Tie hrdinsky bojovali proti nepriateľovi. Ničili mosty po ktorých prechádzali nemecké vojská, vykoľajovali vlaky, ktoré niesli fašistických vojakov, muníciu a proroant na bojisko proti Sovietskemu zväzu. 29. august 1944.
Slov. nár. povst.
(S v ?)

Ked' hrdinská Sovietska armáda porážala zo dňa na deň

fašistov a v roku 1942 blížila sa na územie Slovenska, Slovenská národná rada v Banských Bystrici vyhlásila rozhodnutím 29. augusta 1944 všetkých občanov, aby povstali proti fašistickej vláde.

Každému nadosvedčenému Slovákovi zazneli slová slovenského básnika Jana Chalupku: „Boj, mor ho! dobro môjho rodu, kto hradom rukou siahne na tvoju slobodu. A čo i tam dušev dáš v tom boji divokom; Mor by bol, a volí nebyť, ako byť - hrokom.“

Naši občania
 5.7.7. Naši občania nestali stranou tohoto národného boja za slobodu Slovenska. Väčšina občanov pracovala na blízkom lešisku Mokrad, kde mali sa možnosť vybrojiť, čo i do chlapa uchrabovali. Ostatní obranú súci nastúpili v Lipt. Mikulášoch.

Starší občania doma dokončovali svoje roľnícke práce s prikladnou svedomitosťou, aby spravili rásoby na blížiacu sa zimu, ktoré boli pozostávajúce výdatným prameňom pre nasobovanie slovenských, ruských a českých bojovníckych jednotiek.

Ostatní chlapi - vojaci, ktorí namierovali ešte pred povstaním, prebehli buď k partizánom, alebo k Československej armáde a tu kládli hrdinský odpor nemeckým okupátorom a vrakom nášho slovenského národa.

V týchto hrdých bojoch zomrel 1. november 1944. Zdalo sa, že povstanie je porazené, ale v skutočnosti nebolo. Bojovnícke jednotky stiahli sa do hôr. Naša obec obkľúčena horami Liptovských hôr, stala sa dejiskom ťažkých bojov proti fašistickým nepriateľom. Stala sa partizánskou obcou.

v blízkých horách bývalice partizánske skupiny pplk. Tráčka a mjr. Slavica, zdržiavali sa v doline Turovskej a Račkovej, boli doma i v obci zakubovaný. Niektorí mladí chlapci stali sa ich aktívnymi členmi a zúčastňovali sa ich bojových bojov proti nemeckým zbraňom.

To dne i v noci nachádzali členovia týchto partizánskych oddielov útočisko v obci a dostávali zpravu zo sveta i zpravu o pohyboch nemeckého vojska v blízkom okolí. Občania robili im sponky, navštevovali ich hospodárskymi produktami a zbraň uzímaných prijímali v hrubé zimné noci a dni do svojich domácností a poskypli im teplé prádlo, ošiv i obuv. Občania dali im často zo svojich stromných možností veľa, ktoré oni sami pre svoju potrebu nevyhnutne potrebovali. Väčšina sa medzi občanmi ako doma. Niektorí navštevovali schôdka miestnej mládeže, zúčastnili sa večierkov, alebo divadiel. Ich spojku sme ukrývali ako učiteľ školy.

Spolu s partizánmi obec prežívala hrôzy a ukrutnosti páchané nemeckými vojskami. Preto, keď robili výpravy proti partizánom, upozorňovali na spojenia s nimi miestnych občanov, mnohých z nich zabil, strieľali na nich, pričom málo, že zraňovali nevinní ľudia.

Bolo to 8. decembra 1944, piatok. Včasne ráno išla na hmyh hládali Nemci partizánov v Jakubovancoch. Občania Michal Žiar st. a Michal Žiar ml. z Teplice vyčkávali s lampášmi v ruke nahámiť

svoj dobytok. Nemeckí vojaci ich zadržali a k nim ešte jedného občana Jána Jančišku z ulice a s rukami nahor vztyčenými predvedli pred Žiraniakovcov. Tu mali byť vyšetřovaní, lebo Nemci mali svedky, že sa ich domoch sa odvíjajú parťizánske, čo sa bývalo pravdou. Ján Jančiška z ulice sa úspešne pokúsil uniknúť, keď vyšiel dnu ráno. Hľadá nemeckých obrancov ho mimuľa. Náhodou hoci nezasiahla mamičkou Jančiškovej, lebo prešla do sady do svojho domku Kováčovej, v ktorom bývali, v celú perinu a drevo ich posteli. Nemci v ten deň zadržali ďalších občanov: Jozefa Račku, Mateja Blahača - Kečlikovci, Karla Voslíka, Jána Kováčika - Račkovi. Nevedeli ich však nič dokázať, preto ich prepustili. Občanov Žiraniakovcov po dvojdennom a nočnom väznení a vyšetření prepustili a o sobota večer. Ešte akoby všetok hospodársky dobytok, ktorý im okrem koní vrátili.

Jedného dňa, bolo to v dobe adventu, keď byvať zvykom, že každé ráno, ešte za úplného tmy, vstúpili do ticha obec hlas zvonu, blížili sa nemeckí hliadky k obci. Počujúc hlas zvonu, upozorňovali, že je to signál pre starýnovjúbich sa parťizánov. Len po dlhých nečiach a vysvetľovaní miestneho farára Vladimíra Reľku, obec bola uchránená hroty za čim, ktorý bol ale vysvetľovaný a za ktorý chceli miestnym občanom akoby hospodársky dobytok.

Za svojich výprav proti parťizánom dostal sa Nemci naoč s nimi do prestrelky, ničom utrpeli straty na pivotal prvomajých

27
strelach v radech partizánov. Raz sa podarilo im zajať štyroch
partizánov, jedného Rusa a troch našich občanov: Jána Šutru, Vlasti-
míra Makovického a Jozefa Jančusa. Týchto po výsaze a vyžvení
odviekli do koncentračného tábora do Nemecka.

Bolo to 24. januára 1945 poobede. Do obce prišiel nemecký
voják. Vedel rozprávať utiajinsky. Pod ramičkou, že chce vstupiť
medzi partizánov, nadriazol slychy slychy prostredníctvom občanov
s ich členmi. Zhánali mu civil, ktorý čakal v dome Michala Klaučiv.
Do miestnosti prišiel ruský partizán, volaný v obci menom Ivan.
Keď videl nemeckého vojaka, namieril naňho samopal a keď mu ho
kento chytil na hlavu vystrelil naňho a ho usmrtil. Tu strela bola na-
tá i občanka Mária Vostihová a ranení dvaja pritomní. Po tejto
udalosti bolo Takito xistenie, že zastrelený nabul k 49. manom a prer-
depodobne chcel sa vlúdiť medzi partizánov, aby preradil ich skryšje.
v horských dolinách. Mliantirostou miestnych občanov udalosť sa
nedala do verejnosti a obec bola uchránená krvavou, alebo ohňovou od-
platou, ktorá by iste nasledovala po tomto čine.

Takito a podobné historiky preivajie, stále navšeterovaná Oslobodená
a kontrolovaná nemeckými vojakmi, dočkala sa dňa 31. januára 1945 obce
slobody. V tento deň večer vkročili na územie obce hliadky českoslova-
nskej brigády a 1. februára 1945 v oslabné jednotky armády oslobo-
dili ju od fašistického tyranstva.

Občania s radostou a nadšením vítali strojích osloboditelů. Naše ženy navrhly, aby připravili slavnostní občerstvení. Všechní jednotky armády byli ubytováni v obci. V učebni nové školy byla zriadená ošetrovňa pre ranených vojakov. Začal sa boj o oslobodenie okresného mesta Lipč. Mikuláša.

Revolučný výbor Dňa 8. februára 1945 rišili sa poranení občania v dome bývalého učiteľa J. Kuchaříka - Pavlovic a na sedenia delegáta, Kvetky československej armády det. Kováča, ktorý obhájil podmienky so smernicami národných výborov, zvolili si prvý revolučný Miestny národný výbor s nasledovnou zložením:

Predseda: Matej Janotka, murár.

Podpredseda: Michal Tchel, roľník.

Tajomník: Viliam Popich, riad. školy, náhradný taj. Peter Zalko, robotník.

Referent úpravných: Ján Kováčik, kováč.

Referent ubytovací: Michal Jančuška, robotník, nástupca: Adam Kuchařík, roľník, Adam Kuchařík - Murárik, murár.

Referent nádoboráci: Ján Jančus, obchodník, nástupca: Michal Kuchařík, murár, Ján Kuchařík - Červený, roľník.

Referent dopravný: Peter Jančuška, murár, nástupca: Ján Kriáček, roľník, Michal Jurčík, roľník.

Náčelník milície: Peter Jančuška - Gido, murár.

Členovia milície: Peter Kuchařík, Peter Bleháč, Peter Jančus,

Ján Kuchárík, Ján Jančúška, Martin Líhna, Adam Zalko, Ján Jančíka.

Milícia bola vybavená puškami a zriadená na ochranu a bezpečnosť v obci.

Revolučný národný výbor zverol vedenie obce Jého prostratoru. Náhle bola pomoc československej armády pri rojených skúsenostiach pri oslobodení okresného mesta Lipt. Mikuláša. Keď množstvo snegu a veľké záveje pripravovali autami, nebola možnosť, preto naši porovníci v počte okolo 40, vozili na samých municie, ubrane a iný vojenský materiál do predných našich línií. Čestní občania chlapci i ženy pracovali na opravovacích prácach, na opravách ciest, vo vojenských kuchyniach a práčovniach. Miestni občania už v ryči paných zárob sa na svojej výme odvážne pomáhali zásobovanie bojujúcej armády. Tieto boje trvali skoro dva mesiace. Pri nich padlo veľa sovietskych a našich vojakov, ktorí sú pochovaní v Hájí na Nírove.

Chudobní občania vo svojich skromných možnostiach okolo ro ochotne pre zásobovanie partizánov, čerenej armády i československej armády 19 kusov hovädzieho dobytka, 24 oviec, 27 kusov bravčového dobytka, množstvo šaketa, bieleho, kopánok, hospodárskych potrebných produktov ako sú maslo, slamina, múka a iné.

(Toto však nie sú také obete, ktoré sa nedajú nahradiť. Naši občania i životy obetovali pre oslobodenie a zarma fašistického.)

Toto vďaka me sú také obete, ktoré sa nedajú nahradiť. Väčšiu obetnosť a žiarovitosť obetovali pre oslobodenie svojej obce a vlasti. Nemickou guľkou zahynul napadnutý zo radu Nemcov, ktorých pri nedeli nemockí občania susedných obcí, vykonávajúce funkciu strážcu pri delostreleckej batérii, mladý, tichý, kamarátsky obľapec Michal Jochoš. Padol ako vojak I. československej armády v Slovenskom národnom povstaní v bojoch v okolí Kúmnice.

Záslia obet je Mária Kostikova, ktorá zahynula guľkou zo samopalu pri strele partizánov na nemeckého vojaka.

V koncentračnom tábore zahynula štvorčlenná rodina Allmanovcov. Otec Emil Allman, bývalý obchodník a roľník. Jeho manželka Gizela. Jeho matka. A jeho syn Egon.

občania
ania

Člástnici Slovenského národného povstania, ktorí sa so zbraňou v ruke postavili na odpor fašistickým okupantom boli nasledovní:

Peter Bloháč, nar. 16. IX. 1907

Adam Zalko, nar. 12. XII. 1915

Ján Kuchárik, nar. 18. VI. 1920

Ján Zalko, nar. 20. IV. 1920

Peter Jančúška, nar. 6. VI. 1913

Ján Jančúška, nar. 10. I. 1921

Jozef Jančúška, nar. 15. IX. 1916

- Peter Jancuška, nar. 3. VI. 1910
 Peter Kuchárik, nar. 31. III. 1913
 Peter Šimkovič, nar. 21. IV. 1915
 Ján Jancuš, nar. 15. X. 1919
 Michal Hrača, nar. 8. IV. 1914
 Viliam Lepič, nar. 9. III. 1916
 Ján Švihra, nar. 25. XI. 1924
 Vladimír Makovič, nar. 4. XI. 1925
 Jozef Jancuš, nar. 9. IX. 1926
 Michal Lochov, nar. 30. IX. 1923
 Martin Švihra, nar. 11. X. 1904
 Peter Jancuš, nar. 12. I. 1919
 Milan Hrača, nar. 2. IV. 1922
 Dušan Hrača, nar. 2. I. 1925
 Peter Kuchárik, nar. 10. I. 1918
 Ján Kuchárik, nar. 25. I. 1912
 Ján Jancuška, nar. 1. X. 1913
 Ján Kvalík, nar. 21. VIII. 1904
 Ján Jancuška, nar. 26. V. 1911
 Adam Jancuška, nar. 14. IV. 1910
 Michal Jancuška, nar. 9. IX. 1919
 Ján Jancuška, nar. 5. IX. 1923

- Michal Ejeďoš, nar. 11. II. 1921
 Jozef Jancuška, nar. 9. XI. 1920
 Ondrej Žiaran, nar. 11. XI. 1911
 Peter Žiaran, nar. 4. IV. 1916
 Ján Žiaran, nar. 24. XV. 1918
 Martin Zalko, nar. 8. II. 1920
 Michal Kuchárik, nar. 9. IX. 1909
 Peter Jancuš, nar. 26. IV. 1922
 Peter Lixuš, nar. 28. VI. 1921
 Adam Králik, nar. 10. I. 1917
 Adam Jancuška, nar. 21. X. 1921
 Ján Kuchárik, nar. 4. VI. 1919
 Michal Ejeďoš, nar. 3. IX. 1913
 Ján Kováčik, nar. 16. III. 1910
 Matej Janotka, nar. 13. XI. 1904
 Ján Janotka, nar. 2. I. 1920
 Peter Štupka, nar. 16. V. 1920
 Michal Šimburát, nar. 26. XII. 1904
 Vladimír Králik, nar. 5. X. 1920
 Adam Jancuška, nar. 26. V. 1920
 Ladislav Jancuška, nar. 11. VI. 1923
 Ján Kuchárik, nar. 22. IV. 1922

Petr Vyskočimý, nar. 4. V. 1923

Ján Lexúch, nar. 8. VI. 1922

Matej Jančúš, nar. 1. XI. 1923

Ján Jurcák, nar. 24. IV. 1910

Vladimír Zalko, nar. 18. VI. 1921

Matej Kuchárik, nar. 25. XI. 1923

Andolf Vöschke, nar. 29. IX. 1923

Michal Jurčík, nar. 13. IV. 1910

Ján Kuchárik, nar. 6. IV. 1904

